

Курсант 1-го курсу Навчально-наукового інституту №3, Національної академії внутрішніх справ

Вакулук Олександра Олександрівна

ПОНЯТТЯ ТА РОЛЬ ПРАВОСВІДОМОСТІ У ПРАВОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Правосвідомість розглядають як вид суспільної свідомості, що включає сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій і компетенцій, а також уявлень і настанов, які характеризують ставлення людини, суспільних груп і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права, форм і методів правового регулювання. Правосвідомості притаманні як ті властивості, що є загальними для всіх видів суспільної свідомості, так і ті, що відрізняють її від них. Своєрідність правосвідомості обумовлена, в першу чергу, тим, що вона має свій особливий предмет відображення і впливу - правову дійсність, зокрема, право як систему правових норм, правовідносини, законодавство, правову поведінку та інші правові явища, правову систему в цілому. Причому правосвідомість не тільки відбиває їх у правових принципах, категоріях, концепціях, теоріях, почуттях, поглядах, а й спрямовує суб'єктів права на здійснення певних змін в правовому середовищі, прогнозує і моделює правові діяння.

Основними функціями правосвідомості є:

1) когнітивна - пізнання правової дійсності, в результаті чого створюються правові теорії, концепції, принципи, суб'єкти набувають правових знань;

2) правоутворююча - формування права на різних рівнях його існування, зокрема правосвідомість виступає як джерело права, правові нормативні акти виступають як форма зовнішнього виразу правосвідомості суспільства і законотворчих органів держави. Правові принципи, що є невід'ємною складовою правосвідомості, визначають основні якості норм права, форм і засобів правового регулювання;

3) регулююча - упорядкування суспільних відносин, тому що право впливає на поведінку суб'єктів суспільних відносин через усвідомлення ними правових приписів, формування на цій основі мотивів правомірної поведінки, правових установок, звичок тощо. Ефективність правового регулювання багато в чому залежить від рівня правосвідомості суб'єктів, їх правових знань, характеру оцінок правових приписів, почуттів, поведінкових мотивів і установок.

Структура правосвідомості:

Правова ідеологія - це система правових принципів, ідей, теорій, концепцій, що відображають теоретичне осмислення правової дійсності, усвідомлене проникнення в сутність правових явищ.

Правова поведінка - вольовий бік правосвідомості, який являє собою процес переведення правових норм у реальну правову поведінку. Вона складається із елементів, що визначають її напрямом, - мотивів правової

поведінки, правових настанов.

Правова психологія - це сукупність почуттів і емоцій, що виражають ставлення індивіда, групи, суспільства до права, правових явищ. Це неусвідомлене або не до кінця продумане ставлення до права, правових явищ, що й є правосвідомістю, яка походить з повсякденної практики у процесі зіткнення з конкретними юридичними ситуаціями, а тому формується здебільшого стихійно, спорадично, безсистемне, тобто правова психологія не осмислена теоретично, не упорядкована логічно.

Розвинута масова правосвідомість, зріла групова правосвідомість і правова активність окремих громадян є основою верховенства права в цивілізованому суспільстві, фундаментом правової держави.

Виховання правосвідомості громадян, соціальних груп, - необхідна складова частина профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю. Актуальне значення має пізнання ролі правосвідомості у правотворчій діяльності держави, у забезпеченні правомірної поведінки громадян, у застосуванні права державними органами і посадовими особами. Правова свідомість знаходить вираження в юридичних актах, впливає на сам процес правотворчості та державотворення.

Роль правосвідомості у процесі правотворчості виявляється в тому, що вона: певною мірою начебто випереджає юридичне право, є безпосереднім ідейним його джерелом, існує "до" права; діє "паралельно" з правом: визначає потреби і напрямки вдосконалення права; визначає зміни та перспективи його розвитку; безпосередньо впливає на процес та результати правотворчості.

У свою чергу право впливає на правосвідомість тим, що право - найважливіше джерело формування, зміни та розвитку правосвідомості.

Правосвідомість допомагає дати справедливую оцінку конкретному юридичному факту, визначити правомірність або протиправність дій особи, оцінити зміст конкретного юридичного документа. Всебічне дослідження обставин справи, глибоке знання вимог законності дозволяють визначити суспільну небезпеку протиправного діяння, мотиви, якими керувалася особа, яка вчинила злочин, вести рішучу боротьбу за викорінення злочинності.

Особливу роль відіграє правосвідомість в процесі застосування права. У цьому випадку першорядне значення належить професійній правосвідомості, особливо правосвідомості суддів, прокурорів, слідчих та інших працівників правозастосовних органів.

Особлива роль правосвідомості в цьому випадку визначається тим, що посадові особи обирають норми права, що відповідають даній ситуації, здійснюють їх тлумачення і виносять рішення у справі лише на основі норм права, керуючись виключно своєю правосвідомістю. Правозастосовні органи повинні конкретизувати загальні приписи правових норм стосовно конкретної життєвої ситуації, тобто їх діяльність тягне юридичні наслідки.

Правосвідомість працівників правоохоронних органів включає в себе структурні елементи, притаманні правосвідомості всіх громадян (правову психологію, правову ідеологію, правову поведінку), а також функціонує в єдності та взаємодії з політичною, естетичною та іншими формами суспільної

свідомості.

Але правосвідомість правоохоронців має свою специфіку, що зумовлено специфікою тих завдань, прав та обов'язків, які вони виконують. Якість та ефективність виконання працівниками правоохоронних органів своєї роботи створюють імідж галузевої підсистеми державного управління і впливають на суспільну правосвідомість та правову культуру суспільства. У свою чергу, від рівня професійної правосвідомості та правової культури цих працівників залежить правомірна поведінка населення та забезпечення особистої безпеки кожної людини.

Будь-які деформації правосвідомості можуть негативно відбитися на істинності та правомірності прийняття юридичних рішень. Тому правосвідомість - це не просто теоретична категорія, вона має велике практичне значення, бо в процесі застосування права правосвідомість посадових осіб по суті впливає на виникаючі юридичні наслідки.

Отже, правова свідомість робить активний вплив на регулювання всього різноманіття життєвих процесів в суспільстві і державі, сприяє консолідації громадян, всіх соціальних груп, підтримці і зміцненню цілісності громадянського суспільства, порядку в ньому.

Здорова правосвідомість суспільства, повага громадян до закону є основою фортеці держави, ефективного функціонування політичної і правової систем. Правові уявлення про справедливість прав і обов'язків людини, дозволів і заборон - все це впливає на формування мотивів і установок поведінки людини в правовій сфері життя суспільства, а через регулювання правової поведінки особистості виявляється активна роль права, правосвідомості.

Ніяка людська діяльність немислима поза свідомістю індивідів. Жоден правовий акт, жодне юридичне ставлення не реалізується без правової психології і правової ідеології людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ільїн, І.А. Про сутність правосвідомості [Текст] І.А. Ільїн - М.: МАУП. - 2000. - 147 с. - ISBN 5-268-01394
2. Високих, Ю.В. Генетичні витоки правосвідомості [Текст] // Вісник Південно-Уральського державного університету. Серія «Право». - 2006. - № 13 (68). - 49 с.
3. Вопленко, М.М. Правосвідомість і правова культура: Навчальний посібник [Текст] М.М. Вопленко - ВолДУ. - 2006. - 52 с. - ISBN 5-85534-311-1
4. Бабаєв, В.К. Теорія держави і права [Текст] В.К. Бабаєв - М.: МАУП. - 2007. - 637 с. - ISBN 5-7975-0781-1